

ANTROPOLOJİ

Sosyal (toplumsal) Bilim dallarından bir tanesi de antropolojidir. Sosyal bilimlerin en genci olan ve geniş anlamıyla insan bilimi olarak tanımlanan antropoloji portfolio'suz hümanizma'nın en kapsamlı disiplini olarak ortaya çıktı. Bu disiplin kapsam, konu ve yöntemle ilgili savlarını belirlemek için çok uğraş vermek zorunda kaldı. Kendisine bırakılan konuları ele aldı (diğer alanların incelemeyeceği) ve hatta zorunlu olarak daha eski bazı alanlara da girdi. Şimdi onun kapsadığı incelemeler şunlar: prehistorya, folklor, fiziksel antropoloji ve kültürel antropoloji. Bunlar öbür toplumsal ve doğal bilimlerin, psikoloji, tarih, arkeoloji, sosyoloji ve anatominin meşru araştırma alanlarına tehlikeli biçimde yaklaşıyorlar. (*Malinowski 1990:11*)

Antropoloji en geniş anlamı ile insan bilim demektir. Ancak bu tanım kapsamı son derece geniş olup, insanı konu almış olan diğer disiplinlerle, antropolojinin farkına işaret etmez. Bu nedenle antropologlar kendi disiplinlerini daha kesin çizgilerle sınırlamaya çalışırlar. İlk olarak disiplinin ismini ele alalım: Antropoloji kelime yapısı olarak iki Yunanca kelimenin birleşimidir. İnsan anlamına gelen Anthropos ile düzenli bilgi anlamında olan logos. Böylece kelime anlamı olarak antropoloji, insanla ilgili düzenli bilgi anlamındadır. Antropoloji birey olarak insanla ilgilenmez. İlgisi grup içinde yaşayan insan ve bu insanın yaptıkları ve davranışlarıdır. (*Saran, 1993:21*) “İnsanlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları göz önüne alarak insanları karşılaştırmalı bir görüşle inceler. İnsanoğlunun evrimi, fiziksel ve toplumsal gelişiminin kurallarını ortaya çıkarır. Başka bir deyimle kültür ile ilgilidir. İnsan topluluklarının fizik yapı, kültür ve davranış bakımından farklılıklarını ele alır.” (*Tezcan 1996: 1*) Konuyu biraz daha açacak olursak antropoloji biz insanları inceler. (*Wells 1994: 9*) “İnsanoğlu'nun yaşamı ve töreleriyle ilgili hiçbir konu ya da soru antropoloji'nin inceleme alanı dışında değildir. Bu yüzdendir ki, bilimsel disiplinlerin en ilgi çekici en heyecan verici olanı antropolojidir. İlgi alanımız ne olursa olsun hepimiz için özel, ilginç birşeyler vardır antropolojide.” (*Wells 1994: 9*) “Çeşitli ilimleri düzenli bir biçimde ait oldukları yere koymak isteyenler, sıra antropolojiye gelince bu ilmin yeri hususunda kolayca karar veremezler. Gerçekten antropolojinin bölümlerini meydana getiren fiziki antropoloji, kültürel antropoloji,

sosyal antropoloji, arkeoloji, etnoloji, etnografya ve linguistik insanla ilgili tüm çalışmalarla sıkı sıkıya ilişkilidir.” (Saran 1971: 9) Antropoloji çeşitli özelliklerinden dolayı bazı bilim adamları tarafından taç bilim olarak kabul edilirken, bazılarınca artık bilim olarak nitelendirilmektedir. Antropoloji incelediği konular ve kendisine özgü olan yöntemleri ile diğer sosyal bilim dalları arasında özel bir yere sahiptir. Antropolojinin tanımlarında bir tanesi de antropologların sahada yaptıklarıdır. Bir antropolog antropoloğun ayakkabıları çamurlu olmalıdır demiştir. Bu bilim dalını diğerlerinden ayıran en önemli özellik saha çalışmalarına (alan araştırması) verdiği önemdir. Antropoloji aradığımız doğru yanıtları bulmamıza yardımcı olacaktır. Tüm bilimsel kuramlar tarihsel süreç boyunca deneme yanılma ve yeniden formüleştirme sonucu ortaya çıkmaktadır. Yeni yeni ortaya çıkan verilerin birikmesi bu süreçte önemli bir yer tutmaktadır. Mekanizmalara –bu durumda, toplum biyolojisi ve evrim mekanizmaları dahil olmak üzere- ilişkin olan düşüncelerdeki değişikliklerde aynı şekilde gündeme gelir. Bu tür değişiklikler eldeki kanıtların yorumlanmasını etkileyebilir. Böylelikle kuramların gelişmesi yeni kanıtlar olmaksızın sürebilir. Antropolojide varolan kuramı belirginleştiren unsur toplumbilimsel bir nitelik taşıması ve biz insanları konu edinen çalışmanın kavranmasıyla ilgilidir. (Lewin 1998:1)

Antropoloji insanı dolayısıyla insan toplumlarını ve kültürü incelemektedir. Fakat antropolojik çalışmalar yapılırken belirli bir çerçeveden bakılmak sureti ile araştırma yönlendirilir. Burada yapılan bir yerde antropolojinin sınırlarını belirlemektir. Antropolojinin üzerinde durduğu ve halen günümüzde geçerliliğini koruyan bazı sorular bulunmaktadır:

- 1-) İnsanlar ve toplumlar neden birbirlerine benziyor ?
- 2-) İnsanlar ve toplumlar neden birbirlerine benzemiyor ?
- 3-) İnsanlar ve toplumlar neden ya da nasıl değişiyor ?

Bu üç soru, antropolojinin bugünde geçerli olan temel sorunlarıdır. Ancak bu sorulara verilecek olan cevaplar günden güne değişmekte ve gelişmektedir. Yaşanan sosyo – kültürel değişme, toplumun kendi iç dinamiğindeki etkileşimlerin

bir sonucu olabileceği gibi, dıştan gelen etkilerin bir ürünü, daha doğrusu iç ve dış dinamiğin bir bileşkesi olarak ortaya çıkmaktadır. Doğa nasıl biyolojik evrimin en zengin bilgi arşivini içinde bulunduruyorsa, kültürde sosyal değişimin en güvenilir belgelerini elinde saklamaktadır. (Güvenç 1994:38) İlkel olsun, gelişmiş olsun hiçbir toplum durgun hareketsiz ve statik olarak nitelendirilemez. Her toplumda sürekli bir dinamizm, bir değişme görülür. İlkel toplumlar bile yavaşta olsa değişmektedir. Çağımız hızlı kültür değişmesi çağı olup, dünya kültürleri sürekli olarak değişmeye uğramaktadır. Fakat bu tür değişmelerin hızı farklı zamanlarda ve farklı yerlerde değişiklik göstermektedir. Antropoloji bu tür kültür değişmelerinin nedenlerini, bağlı olduğu diğer konuları ve sonuçlarını karşılaştırmalı olarak inceleyerek sosyal değişme yasaları ile ilgili sonuçlara ulaşmaya çalışır. (Tezcan 1984:1)

Antropolojiyi genel olarak iki kısma ayırabiliriz : **Fiziksel Antropoloji** ve **Kültürel Antropoloji**.

1-) Fiziksel Antropoloji : İnsanoğlunun fiziksel gelişimini, evrimini inceler. Yani, insanın biyolojik gelişmesinin tarihi ile ilgilidir. İnsanın insan olabilmek için geçirdiği aşamaları ele alır. Çeşitli insanların fiziksel özelliklerini inceler. İnsan ırklarını, insanın doğuşundan modern hale gelinceye değin geçirdiği biyo - fizyolojik değişiklik ve aşamaları, ırk karışımlarını ele alır. Irkların karşılaştırılması ve ırk ilişkileri belli başlı konularıdır. İnsanların hayvanlarla farklılıkları, iskelet ve kaslarında karşılaştırılması da diğer konulardır. (Tezcan, 1996:1) Fiziki antropoloji insan biolojisinin araştırılmasıdır fakat sadece bioloji konu edinmez. Atalarımızdan kalan fosilleri, dünyanın başlangıçtaki nüfusu boyunca çeşitli genlerin dağılımını, gen mirasının mekanizmasını, farklı bölgelerdeki insanların şekil ve renk farklılığını ya da insanların ve yakın akrabalarının davranış şekillerini inceler. Fiziki antropologlar tüm bu soruların cevabını ararken, nesnelerin yaşadığı tabii ve sosyal hayatla ilgilerini araştırırlar. Yani fiziki antropolojinin gerçek çalışma alanı insanların ve onların yakın akrabalarının tabii ve sosyal durumları ya da tabiatları içerisindeki biyolojik gelişimi üzerinedir. (Hunter; Whitten 1987:3)

2-) Kültürel Antropoloji : “Antropolojinin bu kolu, çeşitli alt disiplinlere ayrılmıştır. Bu disiplinler yaklaşık 100 yıllık bir geçmişe sahiptirler.” (Saran, 1993:22) Bu alt

disiplinleri şöyle sıralayabiliriz.

Arkeoloji : “Bazılarına göre bu bilim kolu başlı başına, antropolojiden bağımsız bir disiplindir. Ancak, antropoloji alanında özel bir faaliyet kolu olarak düşünülmesi, disiplinin bünyesi bakımından daha uygundur.” (Saran, 1971:10) “İnsanın maddi kültürünü ve bu kültürün yazılı belgelerden önce incelenmesi prehistoryanın ya da prehistorik arkeolojinin konusudur. Bu disiplin, maddi kültürün prehistorik devirlerden bu yana, gelişimini kazılarda elde edilen bulgulara dayanarak inceler.” (Saran, 1993:22) Arkeoloji hem insan bedeninin kalıntılarını, hem de insanın yaptıklarını, ürettiklerini ve kullandıklarını inceler. Arkeologlara antropolojinin tarihçileri denebilir. (Tezcan, 1996:2)

Etnoloji : Yunanca halk anlamına gelen ethnos sözcüğünden türetilen etnoloji özellikle ilkel diye nitelenen halkları ve onların kültürlerini inceler. (Örnek, 1971:80) Etnoloji kültürler arası farklar ve benzerliklerle ilgilenmiş, kültürün tarihsel gelişimini ve çeşitli kültürlerin birbirleriyle ilişkisini konu almıştır. Bir topluma has örf ve adetlerin ya da belirli bir toplumun kültürünün incelenmesi ise etnoğrafyanın konusu olmuştur. (Saran, 1993:22)

Linguistik : “Dillerin yapısal özelliklerini, konuşma biçimlerini inceler. İnsanların düşünce ve görüşlerini belirtmek için kullandıkları çeşitli kalıpları, yani dillerini inceler. Hem dillerin belirli gruplarının tarihini, hem de bugün konuşulan dillerini inceler. Dilin rolü ve kültürün diğer yönleriyle ilişkilerini ele alır. İnsana özgü iletişim ve ifade etme sistemlerinin incelenmesi, linguistiğin temel uğraşı alanıdır.” (Tezcan, 1996:2)

Sosyal Antropoloji : Antropolojinin önemli bir dalı da yirminci yüzyılda gelişen Sosyal Antropoloji'dir. Avrupa'da özellikle İngiltere'de 1908 - 1910 yılları arasında gelişen Sosyal Antropoloji; insan davranışlarının karşılaştırmalı incelenmesi olarak tanımlanabilir. Araştırmalarında toplumsal yapıya ağırlık veren; toplumsal kurumların ve formların sistematik ve karşılaştırmalı araştırmalarını yapan sosyal antropoloji Radcliffe Bronw ve Bronislaw Malinowski tarafından kurulmuş ve geliştirilmiş olup difüzyonizme ve evrimci kurama bir tepki olarak doğmuş; kısmen Durkheim sosyolojisini izlemiş kısmende sosyolojideki yapısal fonksiyonalist

görüŖün öncüsü olmuŖtur. (Örnek 1971:212) Bu terim BirleŖik Amerika'da bazen etnoloji sözcüğü'nün yerine kullanılırsa da genellikle insan davranıŖlarına yaklaŖımın bir boyutunu oluŖturur. Ayrıca belirli problemlerin kültür, toplum ve kiŖilikle ilgili yönünü de inceler.(Saran, 1993:22, 23) "Kültür Antropolojisinin toplumsal olguyu inceleyen bölümü ise Sosyal Antropoloji olarak adlandırılır. Toplumsal olgu denildiğinde genellikle Ŗunlar kastedilir: Sosyal örgütlenme, evlilik adetleri ve örfleri, adetler ve ahlaksal amaçlar, folklor, inanç sistemi, din, dil ve dille düşüncenin iliŖkileri vb." (Saran, 1996:143) Bu dal önceleri ilkel toplumları ele alırdı. Bugün yaŖayan kültürleri de inceler. (Tezcan, 1996:3) Sosyal antropolojinin inceleme sahası sosyal davranıŖlar ve sosyal gruplarda organizasyon ve kültür üniversalleridir ve sosyal antropoloji kültürün teŖekkülüne ve deęiŖimine hakim olan kanunları arayacaktır. (Saran, 1971:16) "Sosyal antropologlar diğer konulardan çok, insan toplumlarının sosyal organizasyonunu tayin eden evlilik ve akrabalık ile ilgilenmiŖlerdir." (Kırımlı, 1998:2)